

БІБЛІОТЕКА „СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРЯ“ ч. 38.

- ЧОГО МАЮТЬ ПРАВО -
ВИСЕЛЕНЦІ ДОМАГАТИ
-- СЯ ВІД ДЕРЖАВИ. --

∴ ПРАКТИЧНИЙ ПОРАДНИК ДЛЯ ВИСЕЛЕНЦІВ. ∴

НАПИСАВ
ВОЛОДИМИР ЦЕЛЕВИЧ.

ЛЬВІВ 1918.

--- Накладом Краєвого Товариства господарського ---
„Сільський Господар“ у Львові.

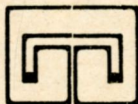
З друкарні „Діла“ Львів Ринок ч. 10.

ЧОГО МАЮТЬ ПРАВО ВИСЕЛЕНЦІ ДОМАГАТИ СЯ ВІД ДЕРЖАВИ.

Практичний poradник для виселенців.

НАПИСАВ

ВОЛОДИМИР ЦЕЛЕВИЧ.

ЛЬВІВ 1918.

~~~~~
Накладом Краєвого Товариства господарського
„Сільський Господар“ у Львові.

II
891.360

Львівська державна
наукова бібліотека

№ 1606391

В С Т У П.

Українське населенє Галичини, на якого землі від початку війни ведуть ся криваві бої, є наражене через се на поношенє ріжних твердих конечностей.

Одною з таких твердих, найбільш жорстоких конечностей війни є виселюванє цивільного населеня з тих місцевостей, в яких веде ся борба.

Правительство, маючи на увазі, що виселенці все, що мали, принесли в жертву для добра держави, бере їх в свою опіку.

Та опіка держави була в ріжних часах ріжна. З початку була вона зовсім недостаточна, опісля що раз видатнійша і загальнійша.

Я говорити-му лише про се, як опікує ся держава виселенцями після закона про охорону воєнних виселенців з дня 31. грудня 1917 року В. д. з. ч. 15. з 1918. О давнійших розпорядках згадаю лише тоді, коли вони ще тепер обовязують або о скільки се буде потріб не до зрозуміння найновішого виселенецького закона.

Заки приступлю до самої річи, поясню, котрі виселенці мають право до опіки зі сторони держави.

Всі ті особи, які внаслідок зарядженя власти або добровільно внаслідок грозячої небезпеки війни покинули своє постійне місце побуту, або до нього не можуть повернути а при тім є незасібні, то значить, не є всилі зі своїх доходів покрити видатків на конечне удержанє своє

IV

і своєї родини, євоєнними виселенцями, яких держава бере в свою опіку і оборону.

Всіх виселенців, позістаючих в опіці держави, можемо поділити на дві великі категорії а саме на виселенців приміщених в виселенецьких таборах і виселенців позістаючих поза виселенецькими таборами.

I.

Про виселенецькі табори.

Много наших виселенців було приміщених в виселенецьких таборах в Гмінді, Хоцені, Вольфсберзі, і інших. Їм дає держава даром приміщенє і харч, одіж, біле і обув.

При улаштуваню таборів належить узгляднити вимоги гігієни і обичайности, уміщувати всіх членів родини разом, розділяти виселенців після народности, віроісповіданя і походження; настановляти урядників, володіючих мовою виселенців та познакомлених з краєвими відносинами, звичаями і обичаями; подавати їм до помочи мужів довіря виселенців, заспокоювати релігійні і культурні потреби у матерній мові і уможливити відповідні зарібки для виселенців.

Ширше не говорити-му про виселенців приміщених в виселенецьких таборах, тому що в них тепер перебуває дуже мало Українців.

II.

Права виселенців позістаючих поза виселенецькими таборами.

Право до виселенецької підмоги.

Від коли і чи всім виселенцям признає ся виселенецька підмога?

Всім без виїмки незасібним виселенцям, не вважаючи на се, чи вони находять ся в ширшій чи тіснійшій

воєнній області, належить ся виселенецька підмога від 21. липня 1917 р. (§. 6. виселенецького закона з 31. грудня 1918) а коли виселене доперва пізнійше наступило, від дня виселеня.

Деякі Староства вияснювали досить впрочім неясні постанови розпорядка Міністерства внутрішніх справ з 23. липня 1917 р. в сей спосіб, що виселенцям, приміщеним в тіснійшій воєнній області, виселенецька підмога не належить ся і не признавали їм тих підмог. Ті виселенці можуть тепер покликуючись на постанови нового виселенецького закона внести прошене до Староства свого тодішнього місця перебування і правити, що би воно признало їм виселенецьку підмогу від 31. липня 1917 р. Се своє додаткове домагане мусять вони зголосити найпізнійше до 11. цвітня 1918 р.

Як було перед 21. липня 1917 р.? Говорю о сїм тому, що се буде важне при порішеню питання, кому і від коли належати ся ме надзвичайний причинок на кошти виживлення.

Спершу виселенці, приміщені в Галичині, не побірали зовсім виселенецької підмоги. Аж від 1. грудня 1916 р. признано її виселенцям, приміщеним в західних повітах Галичини (на захід від Сяну) і в східно-галицьких політичних повітах: Добромиль, Городок ягайлонський, Лісько, Мостиська, Старий Самбір, Чесанів і Яворів, а від 15. мая 1917 р. признано всім виселенцям, приміщеним в політичних повітах: Жовква, Львів повіт, Львів місто, Рава Руска, Рудки і Турка.

Висота виселенецької підмоги.

Від 21. липня 1917 р. виносить виселенецька підмога 2 К. денно на особу. (Передтим виносила лише 1 К. 50 сот). Лише особам, що задля старшого віку або уломности є неспосібні до зарібкованя і живуть або самі одні або від осіб, з якими живуть в спільнім домістві, не дізнають жадної помочи, належить ся виселенецька підмога в подвійній висоті себто 4 К. денно.

Після згаданого давнійшого розпорядка Міністерства належала ся виселенецька підмога в подвійній висоті лише постійно нездібним до праці виселенцям, які живуть самі одні, і постійно нездібним до праці подружам.

Бачимо, що новий закон є під тим зглядом куди красший від давнішого розпорядка, однак він об'язує доперва від 11. січня 1918 р.

Вплив зарібків і приходів виселенця на признане і висоту виселенецької підмоги.

Побічні зарібки виселенців і членів їх родини, які живуть разом з ними в спільнім домістві, впливають лишень тоді на виселенецьку підмогу і її висоту, коли вони є постійні, триваючі довший час і переносять 2 корони денно на особу.

Коли зарібки виселенця є більші, то від виселенецької підмоги має ся відчислити половину надвишки. Вияснимо се на примірах :

1) Коли виселенець жиє сам один, то мав би одержати 2 корони денно виселенецької підмоги. Він однак має побічний заробок в квоті 5 корон. Надвишка виносить 3 корони. Половину надвишки т. є. 1 кор. 50 сот. треба відчислити від 2 корон, отже одержить він виселенецьку підмогу в висоті 50 сот. денно.

Коли виселенець жиє разом з 5 членами родини, то вони мали би одержати разом 12 кор. виселенецької підмоги. Побічний одначе заробок виселенця і членів його родини виносить разом 28 кор. денно. Надвишка виносить 16 корон. Половину надвишки то є 8 корон треба відчислити від 12 кор., так що виселенецька підмога виселенця і його родини винесе 4 кор. денно.

Побічні зарібки і доходи виключають лишень тоді уділене виселенецької підмоги, коли дохід перевищає двічі висоту виселенецької підмоги, отже коли в першім нашім примірі виносив би 6 кор., вдругім 36 корон.

Не вільно від виселенецьких підмог відтягати військових причинків, додатків за зраненє, належитостий за медалі хоробрости, поборів військового заосмотреня для ґажистів без ранги і мужви, як також заосмотреня осіб оставших по них, так само дарів з ласки для тих осіб, поборів родин аспірантів на офіцирів і військових урядників, родин ґажистів без ранги і чинних під-офіцирів.

Хто може вносити зголошене о виселенецьку підмогу і яка власть рішає про признание її?

Своє домагане о признание виселенецької підмоги можна зголосити устно до протоколу або письменно в Старостві теперішного місця перебування виселенця. Коли хтось домагає ся признання підмоги за час свого перебування в іншій політичній повіті, то своє домагане має зголосити до Староства свого тодішнього місця перебування через Староство свого теперішного місця перебування. Може його внести або сама управнена особа, або її законний заступник, або вкінці комітети опіки над виселенцями.

На послідний уступ звертаємо увагу нашим повітовим і місцевим комітетам опіки над виселенцями Філіям „Сільського Господаря“, які на основі нового виселенецького закона мають право виступати в обороні покривджених і несвідомих своїх прав виселенців.

Голова дому може внести зголошене в імени цілої родини.

Про признание виселенецької підмоги, про її вимір, про додаткову виплату і про її задержанє, рішає в першій інстанції повітова політична власть себто Староство місця перебування виселенця в хвили повстання правда до підмоги (у Львові виселенецьке бюро при ц. к. Дирекції поліції).

Виплата виселенецьких підмог.

Коли більше число членів родини виселенця є управнене до побираня виселенецької підмоги, треба вже при зголошеню означити особу, до котрої рук має ся виплачувати підмогу для всіх членів родини.

Підмогу виплачує каса податкового уряду за предложенєм квіта в півмісячних ратах з гори.

Утрата виселенецької підмоги.

На случай отвореня повітів для повороту виселенців тратять виселенці, виселені з тих повітів, виселенецьку підмогу і взагалі право до опіки зі сторони держави, 60 днів по своїм повороті домів або навіть сей-

Цілий політичний повіт	Городенка
”	Жидачів
”	Калуш
”	Камінка струмилова
”	Косів
З політичн. пов.	Львів: гром. Щирець
”	” Лісько: ” Воля мигова, Лісько, Тісна, Балигород, Лютовиська, Устрики долішні.
”	” Мостиська: гром.: Бортятин, Хоросниця, Голодівка, Йорданівка, Кальників, Кролин, Кульматичі, Лютків, Мочеради, Мокряни малі, Орхівці, Слабаш Шешерівці, Тулиголови, Вишенка, Волостків, Загороди, Мислятичі Заріче.
”	” Рава руська: громади: Бельзець, Магерів, Немирів, Любича королівська, Місточко.
”	” Рудки, громада Комарно.
”	” Сколе, громади: Ямельниця, Ялинковате, Кальне, Карльсдорф, Климець, Козьова, Лавочне, Опорець, Сколе, Славсько, Тухля, Жупане, Вижлів.
”	” Сокаль: громада Белз.
Цілий політичний повіт	Снятин.
”	” ” Товмач,
З політичн. пов.	Турка, громада: Турка.
”	” Чесанів, громади: Чесанів, Липсько, Нароль.
”	” Ярослав, громади: Сінява, Радимно.

Б У К О В И Н А.

Цілий політичний повіт	Вашківці.
”	” ” Вижниця.
З політичного повіта	Радівці судовий повіт Селетин.

Г Р У П А В.

На поворот до політичних повітів належачих до сеї групи треба окремого призову властей.

Г А Л И Ч И Н А.

Політичні повіти:

Борщів	Радехів
Броди	Скала
Гусятин	Тернопіль
Заліщики	Теребовля
Збараж	Чортків
Зборів	і з політичного повіта Сокаль всі на
Золочів	схід від Буга положені грмади.

Б У К О В И Н А.

Всі прочі не вчислені в групі Б. політичні повіти.

Зворот пібраних виселенецьких підмог.

Недопустиме є жаданє звороту пібраних виселенецьких підмог. Отже чи податковий уряд виплатив комусь за багато, чи Староство прийшло згодом до пересвідчення, що хтось неправно пібрав виселенецьку підмогу, або в за високім вимірі, то в ніякім случаю не вільно жадати звороту виселенецької підмоги. Лише тоді, як би хтось через сьвідомо неправдиве зголошенє впровадив власть в блуд, прим. побирав виселенецьку підмогу за дитнну, яка померла, повинен віддати виселенецьку підмогу, бо може бути змушеним до того карним судом.

Правні средства проти рішень повітових політичних властей.

До часу видання нового виселенецького закона не було в усіх справах, які відносять ся до виселенецьких підмог, ніякого відклику (рекурсу); можна було лише вносити представленє до ц. к. Намісництва.

Новий виселенецький закон установляє відклик, а саме: від рішення повітової політичної власти, яким

сторона почуває ся покривдженою, вільно внести в протягу 14-ти днів від доручення рішення числячи, відклик до Намісництва. Відклик вносить ся через ту владу, яка в першій інстанції видала рішення.

Коли сторона чує ся покривдженою відмовним полагодженням відклику, може внести жалобу до адміністративного Трибуналу. Жалобу таку може писати тільки адвокат і для того треба, не гаючи часу, віддати йому справу. Жалоба мусить бути внесена в протягу 60 днів, числячи від хвили доручення стороні відмовного рішення Намісництва.

Відколи обов'язує новий виселенецький закон?

Новий виселенецький закон почав обов'язувати від 11. січня 1918 і від сего дня, о скільки він сам щось противного не постановляє, вільно домагатися признавання користий, які він признає.

Одіж, обув і біле для виселенців.

Міністерство внутрішніх справ запорядило, щоби виселенцям, які знаходять ся в крайній потребі, себто не мають ані в що обути ся ані в що одягнути ся а не є приміщені в тіснійшій военній області, видавано безплатно одіж, обув, біле а крім сего коци і сінники.

Потребуючих виселенців є дуже много а Міністерство розпоряджає лише невеликими запасами тих предметів, тому велить воно підвласним властям дуже обережно поступати при розділі і наділяти лише найбільше потребуючих.

З хвилиною повороту до дому, тратять виселенці право старати ся о одіж і обув.

Кожний громадський уряд має предложити, котрі виселенці і яких предметів потребують.

Коли в даній громаді єсть місцевий комітет опіки над виселенцями, то і він має бути покликаний до співділання при виготовлюванню списів і розділів одіжи і обуви.

Такий спис має предложити громадська зверхність Староству, яке перевірює його і відсилає разом з виказами наспілими з інших громад до Намісництва, яке

провірює їх ще раз і видає порученє до складу одїжи і обуви, яку скількість тих предметів має він доставити для відносного Староства до розділу між виселенців.

Виселенці при розділі одїжи і обуви мають віддати в заміну за нову одїж і обув свою стару і зношену.

В Галичині маємо два склади (магазини) одїжи і обуви. Один у Львові при вулиці Шпитальній ч. 18. для виселенців замешкалих в окрузі львівського вишнього Суду краєвого, другий в Кракові для виселенців примішених в західній Галичині.

Замітити годить ся, що для всіх виселенців без згляду чи інтелігентів чи селян, є лише один рід біля, одежи і обуви.

Право виселенців до безоплатного лічення і до похорону на кошт держави.

Говорить о тих справах бдизше рескрипт Мін. внутрішніх справ з 21. серпня 1917. р. ч. 29706. Він постановляє, що всі незасібні виселенці мають право до безплатної лікарської опіки. Вони можуть жадати або лікарської опіки від повітових правительственних лікарів або, о скільки ті є перешкоджені, від інших лікарів, яким за ліченє виплачує ся з державних фондів винадгороду і то або павшалево або за кожде ліченє з окрема. На порученє повітового лікаря мають вони дістати також безплатно ліки.

Держава оплачує також виселенцям кошти лічення в лічницях (шпиталях), однак через весь час пробування їх в лічници не побирають вони виселенецької підмоги.

Коли виселенець умре, то кошти похорону має покривати держава. Громада місця побуту виселенця має справити йому після жісцевого звичаю як найскромнійший похорон.

Докладний виказ коштів похорону має громадська верхність предложити Староству, яке пересилає його до Намісництва а воно вже звертає їх громаді.

Також о скільки хтось з родини або зі знайомих виселенця покриє кошти похорону виселенця, може в подібний спосіб як громада жадати їх звороту.

Замітити годить ся, що Намісництво виплачує на кошти похорону виселенця найбільше 100 до 150 К.

Право до безплатної їзди зелізницями.

Виселенці при своїм повороті домів одержують безплатну їзду зелізницями і безплатний перевіз свого майна на основі виставленого Староством поручення на вільну їзду і на вільний перевіз майна. Належить отже в Старостві місця перебування зголошувати ся в ціли одержання поручення на вільну їзду.

Нашим виселенцям гинуть дуже часто річи надані на зелізницю до перевозу. Зелізничі урядники впевняють наших селян, що зелізничі за пропавші, ушкоджені і вкрадені підчас війни в часі перевозу річи не відповідають. Так однак не є. Коли виселенець зголосить ся з рецепісом надання по відбір пакунка а йому віддадуть ушкоджений чи нарушений пакунок, має він сейчас при відборі зажадати від урядника списання протоколу, в яким стані знаходить ся пакунок і що в ній бракує. Коли ушкоджене чи обкрадене пакунка є невидиме назовні, має він сейчас по розпакованню пакунка і відкриттю ушкодження зажадати списання протоколу.

По списанню протоколу, або як би зелізничі урядники відказали ся від списання протоколу, треба справу віддати адвокатови, який запізве скарб державних зелізниць о відшкодоване.

Коли пакунок зовсім пропаде в часі дороги, треба внести до Дирекції зелізниць реклямацію пакунка а до неї треба долучити також відпис рецепісу надання.

Коли реклямація позістала безуспішною або довго була неполагоджена, треба віддати справу адвокатови, який випроцесує відшкодоване за пропавший пакунок.

Надзвичайна державна підмога для виселенців, які по повороті домів перестали побирати виселенецьку підмогу.

Як прийшло до ухвалення сеї підмоги?

З попередно сказаного знаємо, що виселенці побирають по повороті домів ще через два місяці висе-

ленецьку підмогу. По тім перестає держава зовсім ними опікувати ся.

Бєлика часть виселенців, що повернули до рідних осель, заставала свої господарства зовсім знищені, часто густо з їх осель лишали ся лиш руїни. З хвилию здер-
жання виплати виселенецьких підмог знайшли ся вони в крайній нужді.

Щоби прийти їм з помочию, ухвалила Палата послів на засіданню з дня 26. жовтня 1917. р. резолюцію, в котрій візвала правительство, щоби воно виселенцям, які в осени 1917 р. вернули домів і з тої причини по двох місяцях перестали побирати виселенецьку підмогу, виплачувало державну підмогу в висоті виселенецької підмоги ще через зиму 1917|18.

Правительство пішло на руку Палаті послів. Міні-
стерство скарбу видало рескрипт з 8. грудня 1917 р. ч. 106227, який унормував близше справу тих надзвичай-
них підмог.

Кому прислугує право побирати сю державну підмогу.

Се право прислугує лише тим виселенцям; 1) котрі від першого жовтня 1917 р. почавши повернули або повернуть домів і по упливі двомісячного речення перестали або перестануть побирати виселенецьку підмогу, отже не належить ся вона тим виселенцям, які перестали побирати виселенецьку підмогу ізза сего, що не повернули в приписанім властями часі домів;

2) котрі знаходять ся в тревалій потребі (in dauernder Bedürftigkeit). Тревала потреба заходить тоді, коли виселенці з родинами повернули прим. до знищених господарств і не мають ані чим через зиму перехарчувати ся ані в що одіти ся і обути ся.

Висота підмоги.

Ся підмога виносить 2 К. денно на особу, значить ся, є так само висока як виселенецька підмога.

Через який час мають виселенці право побирати підмогу?

Ся надзвичайна державна підмога належить ся виселенцям від хвилі здер-

жання виселенецької підмоги аж до хвилі коли їх матеріальні відносини на стільки поправлять ся, що вони не будуть знаходити ся в тривалій потребі, однак найдовше до 31. марта 1918. р.

Намісництво поручило всім Староствам, щоби вони від часу до часу розвідували, чи особам, які побирають підмогу, потреба її дальше виплачувати.

Коли би можна сподівати ся, що матеріальні відносини повернувшись домів виселенців, які побирають ту підмогу, і по дни 31. марта 1918 р. не поправлять ся, може Намісництво зголосити до Міністерства внесенє, щоби воно і по впливі згаданого часу ще дальше виплачувало сї підмоги.

Отже наші організації, які опікують ся виселенцями, в першій мірі повітові і місцеві Комітети опіки над виселенцями, Філії і Кружки „Сільського Господаря“ повинні заздалегідь вносити до Намісництва і до нашої парляментарної репрезентації меморіяли, в яких, вказавши на нужду і недостатки виселенців, жадали би дальшого признання сих надзвичайних державних підмог і по дни 31. марта 1918 через весь час переднівку аж до покінчення жнив 1918 р.

З яких фондів виплачує ся підмогу ?

Ту підмогу, треба відрізнити від виселенецької підмоги. Її не виплачує ся з фондів призначених на опіку над виселенцями, лише з окремих фондів, призначених на державну воєнну поміч (Kriegshilfe).

Хто признає і як належить старати ся о підмогу ?

Сю підмогу признає Староство теперішного місця осідку вернувшого домів виселенця.

Кожда родина має внести до Староства окреме, відповідно уосноване прошенє о признанє підмоги. В прошеню треба доконче зазначити, що стараючий ся і його родина жиє в недостатку.

Таке прошенє зглядно потребу уділення сеї підмоги має ствердити громадський і парохіяльний уряд. (Гляди : Взір ч. 1.) На случай відкинення прошеня можна внести відклик до Намісництва,

Додаткова виплата причинка на кошти виживлення за час перед побиранем виселенецької підмоги.

(Зворот коштів удержання).

Кому належить ся причинок на кошти виживлення?

Після §. 9. закона про охорону воєнних виселенців з 31. грудня 1917 р. В. д. з. ч. 15. з 1918 р. причинок на кошти виживлення належить ся всім тим незасібним виселенцям, які внаслідок зарядження власти (евакуації) мусіли покинути своє місце побуту і наслідком перебування в тодішній або теперішній воєнній області не побирали жадної виселенецької підмоги або наслідком пізнішого виділення їх місця побуту з області, призначеної на приміщене виселенців, утратили виселенецьку підмогу, о скільки час, за який не побирали виселенецької підмоги виносить більше як три місяці. (Гляди стор. 6.).

Пояснимо річ на примірі:

Ольга Чайкі-ска зістала виселена 14. серпня 1916. р. з чортківського повіта і перебуває по нинішний день в львівським повіті. Виселенецьку підмогу побирає доперва від 16. мая 1917. р. Скорше нікому виселенецької підмоги не признано, тому що львівський повіт лежав в воєнній області. Їй буде належати ся причинок на кошти виживлення від хвилі виселення за час не побираня виселенецької підмоги себго за час від 14. серпня 1916 до 16 мая 1917 р.

Не має жадного впливу на признане причинка та обставина, що виселенець повернув тепер до дому і не побирає вже тепер виселенецької підмоги.

Не належить ся сей причинок всім тим виселенцям, які були приміщені в виселенецьких таборах, дальше тим, які іззасвоєї нездарности не побирали виселенецької підмоги, прим. тому, що по неї не зголосили ся, хоч мешкали в повітах, в яких виселенецькі підмоги виплачувано, або вкінци тим виселенцям, які мали так великі приходи, чи були заосмотрені в такі средства житя, що їм власти ізза сего відказали признаня виселенецької підмоги.

Натомість прим. виселенцям, виселеним сего літа з тернопільського повіта а приміщеним в жовківським

повіті, які зголосили ся в осени 1917. р. о виселенецьку підмогу в жовківському Старостві, однак по нинішній день її не одержали, буде належати ся не причинок на кошти виживлення, лише виселенецька підмога двічі вища від нього, тому, що в жовківському повіті виплачує ся виселенцям виселенецькі підмоги вже від 16. мая 1917. р. а о скільки їм їх не признано, то лише ізза пиявого поступовання властей.

Не належить ся причинок на кошти виживлення особам, які добровільно покинули внаслідок грозячих небезпек своє місце побуту або не могли до нього повернути.

Висота причинка.

Причинок на кошти виживлення виносить на одну особу без огляду на її вік одну корону денно, однак загальна квота признаного одній особі причинка за час не побираня виселенецької підмоги може винести найбільше 500 корон.

Де треба зголосити ся і яка власть рішає о признаню причинка ?

Виконуючий розпорядок Міністерства справ внутрішніх з дня 16. січня 1918. р. В. д. з. ч. 19. до закона про охорону воєнних виселенців постановляє, що виселенці мають зголошувати своє домаганє о признанє причинка в Старостві (у Львові в виселенецькій бюрі при ц. к. Дирекції Поліції) свого теперішнього місця перебуваня.

Про признанє причинка рішає то Староство, в області котрого мав зголошуючий ся о причинок перед своїм виселенєм своє звичайне місце замешканя.

Як зголошує ся домаганє о признанє причинка ?

Домаганє має бути зголошене в Старостві протокулярно на приписаних до того формулярах.

З огляду однак на се, що в східно галицьких Староствах є дуже мало сил, радимо, щоби кождий виселенець виповнив сам собі формуляр прошеня, а коли сам є неграмотний або не знає як виповнити формуляр, щоби дав комусь до виповнення.

При виповнюванню формулярів повинні нашим виселенцям помочі повітові і місцеві Комітети опіки над виселенцями і Філії та Круги „Сільського Господаря“.

Виповнені з одної громади прошеня повинен віднести до Староства свідомий і грамотний чоловік, який припилював би, щоби в Старостві переглянули прошеня, чи вони як слід виповнені. Звертаємо увагу нашим людям, що при виповнюванню формуляря треба все зазначити, що виселене наступило наслідком запорядження властей і чи то були цивільні чи військові власти.

Намісництво поручило вправді Староствам, щоби вони постаралися о формулярі виготовлені в трьох мовах (українській, польській і німецькій) однак з огляду на се що час наглисть а Староства, хто зна коли о ті формулярі постараять ся, видало краєве господарське Товариство „Сільський Господар“ ті формулярі і має їх у себе на складі.

Остаточний реченєць вношеня прошень о признанє причинка.

Своє домаганє о признанє причинка мусять виселенці зголосити найпізнійше до 11. цвітня 1918 року. Хто до сего часу не зголосить ся, тратить раз на все право до додаткової виплати причинка.

Правні средства від рішень повітових політичних властей.

Від відмовного рішення повітової політичної власти прислугує право відклику до Намісництва, яке рішає остаточно. Стороні прислугує однак право внести через адвоката жалобу до адміністраційного трибуналу у Відни.

Відклик до Намісництва мусить бути внесений в протягу 14 днів, жалоба до адміністраційного Трибуналу в протягу 60 днів числячи від дорученя відмовного рішення.

Нагляча потреба збірної акції цілої української суспільности.

Десятки тисячів виселенців були і є приміщені в Галичині. Вони не побирали через 1914, через цілий 1915 і 1916 р. аж до половини 1917 р. виселенецьких підмог, тому що в загалі виселенецьких підмог не виплачувано. За весь час не побирання виселенецьких підмог належить ся їм причинок в висоті 1 К. денно, на особу.

Коли приймемо, що лише 10.000 тисячам виселенців належить ся по 500 К., то се становить квоту 5 мільонів.

Зг лошення мусять наступити найдальше по день 11-го цвітня 1918 р.

Всі проте, котрим добро українського народу лежить на серци, повинні поучити українських виселенців о їх правах і помочи в виповнюваню прошеня, та припилювати, щоби вони в відповіднім часі їх повносили, бо инакше наш нарід стратить самохить мільйони корон.

Пинява пологода виселенецьких справ.

Міністерство внутрішних справ, до якого належить опіка над виселенцями, у всіх своїх розпорядках велить, щоби справи виселенців всі власти полагоджували безпроволочно, не бавили ся в ріжного рода бюрократичні формальности і забаганки та пусту писанини тоді, коли виселенці терплять голод і холод.

На жаль більшість східно-галицьких Староств мимо сего дуже пиняво полагоджує виселенецькі справи. Лучають ся не рідко такі прикрі події, що виселенець через пів року по зголошеню не побирає виселенецької підмоги.

В усіх тих справах треба вносити масово зажаленя до Міністерства внутрішних справ.

В міністерстві внутрішних справ займає ся причинковими справами департамент VII. Б. до якого треба адресувати: An das Hohe k. k. Ministerium des Innern Department VII. B. Wien. (Гляди взір ч. 2).

Взір ч. 1.

*Прошенє о признає державної підмоги з фондів
воєнної помочи.*

До Сьвітлого ц. к. Староства в Перемишлянах.

Марія Данилюк в справі признає державної
підмоги з фондів воєнної помочи.

Сьвітле ц. к. Староство!

Підписана повернула з родиною 15. жов-
тня 1917 р. з виселеня до свого рідного села
Печенії і побирала для себе і для своїх ді-
тей Анни, Володимира, Романа і Олени ще
через два місяці по своїм повороті, то є, до
дня 15. грудня 1917 р. з каси ц. к. Податко-
вого Уряду в Перемишлянах виселенецьку
підмогу.

Тепер знаходить ся підписана з своїми
дітьми в крайній нужді, бо виселенецьку під-
могу здержано їй і її дітям, а господарство
в часі її неприсутности зістало знищене
і не приносить жадного доходу, а жадних
інших средств до житя, з яких могла би
себе і свої діти удержати, не посідає.

Просить проте підписана о ласкаве при-
знає їй і її дітям Анні, Володимирови, Ро-
манови і Олені з державних фондів призна-
чену на воєнну поміч по мысли рескр. Мін.
скарбу ч. 106227. державної підмоги в висоті
виселенецької підмоги себто по дві корони
денно на особу почавши від дня здержаня
виселенецької підмоги себто від 15. грудня
1917 р. Виплату просить ся зарядити до рук
підписаної.

Печенія, дня 7. лютого 1918.

Марія Данилюк,

господиня в Печенії

ч. дому 69.

Взір ч. 2.

Зажалене на пиняву полагоду виселенецьких справ.

До

Високого ц. к. Міністерства внутрішніх справ,
Департамент VII. Б.
у Відни.

Марія Рванець, евакуована з тернопільського повіта вносить зажалене на пиняву полагоду зголошення о признанє виселенецької підмоги.

Високе ц. к. Міністерство!

Підписана евакуована в серпни 1917. р. з Глубічка Великого тернопільського повіта зістала приміщена в селі Верещици городецького повіта.

Дня 28. серпня зголосила ся підписана до Староства в Городку ягайлонським з домаганєм о признанє їй виселенецької підмоги. Тут списано з нею протокол, одначе від сего часу добігає вже близько пів року, а підписана не одержала до тепер полагоди своєї справи мимо того, що Високе ц. к. Міністерство заєдно строго поручає безпроволочно полагоду виселенецьких справ.

Через таке пиняве поступованє городецького Староства підписана знайшла ся в дуже прикрім матеріяльнім положеню і мусить терпіти голод і холод.

Тому зволить Високе ц. к. Міністерство поручити ц. к. Староству в Городку ягайлонським, щоби воно безпроволочно полагодило зголошенє підписаної о признанє виселенецької підмоги.

Верещиця дня 7. лютого 1918.

Марія Рванець

евакуована, приміщена тепер в селі Верещици городецького повіта ч. дому 76.

Закон з 31. грудня 1917 р. про охорону воєнних виселенців.

За згодою обох Палат Ради державної запоряджую, що слідує :

§ 1.

Особи, які чи то внаслідок запорядження влади, чи то добровільно в наслідок грозячих безпосередних воєнних небезпек, покинули своє постійне місце побуту, або не можуть до нього повернути (воєнні виселенці) і не є в силі покрити з своїх приходів коштів удержання свого і членів своєї родини, живючих з ними в спільнім домістві, можуть — не порушуючи остаточного упорядкування розрахунку тих воєнних видатків — домагатися державної опіки над виселенцями.

Домагане виселенців кінчить ся з устанем услівій а то в случаю отвореня їх сталого місця побуту для загального повороту виселенців, 60 днів по наступившій повороті або з впливом належито оголошеного реченця призначеного до повороту, який має виносити найменше 30 днів. Воєнні виселенці чужі піддані можуть бути зрівнані з воєнними виселенцями, які мають австрійське горожанство, під услівями означеними Міністром внутрішніх справ.

§ 2.

Незасібні виселенці, які мусіли опустити місце свого замешканя доперва по настаню обовязуючої

сили отсего закона і жадають державної опіки над виселенцями, мають удати ся до тимчасово означених властїю місць призначеня.

При виборі місць призначеня має узглядняти ся народність, віросповіданє і походженє а також бажаня виселенців як рівнож спроможність відносних місцево-стий до принятия їх.

Коли виселенці позістаючи вже в державній опіці змінюють місце свого побуту, можна відказати їм державної опіки в ново вибранім місци побуту лише при ествованю змушуючих до сего причин.

§ 3.

Більші транспорти незасібних воєнних виселенців можуть бути приміщені в ціли їх тимчасового принятия і відповідного розміщення в збірних і роздільних естаціях, ведених цивільними властями, і одержать там від властей безплатне приміщенє і виживленє. Одначе скоро тільки можливо з окрема на просьби поодиноких виселенців і при як найбільшім узглядненю їх бажань має наступити розділ зглядно приділ їх до громад, які входять в рахубу яко місця призначеня по мисли § 2.

§ 4.

Ествуючі збірні виселенецькі табори належить урядити відповідно до вимог гігієни і обичайности і при уможливленю розміщення виселенців по родинам.

Розділ воєнних виселенців має наступити після народности, віросповіданя і походження при чім позістає їм застереженє право кожного часу обібрати собі побут поза виселенецькими таборами по мисли § 2.

В виселенецьких збірних таборах мають бути установлені урядниками, які позістають в безпосередних зносинах з виселенцями до духовників, лікарів і учителів включно, лише такі особи, які володіють мовою виселенців, є ознакомлені з відносинами їх краю, звичаями і обичаями.

Мешканцям збірних таборів належить признати участь в зарядї через вибраних виселенцями мужів довіря при зближаню ся до уряджень громадского устрою. Також належить старати ся о заспокоєнє в рідній мові

релігійних і культурних потреб приміщених в виселенецьких таборах воєнних виселенців, як рівнож про оборону інтересів особливо потребує ошкі ссіб (хоровитих дітій і т. п.) і про вишукане відповідної нагоди до праці.

§ 5.

Ествуючі вже урядження ошкі для воєнних виселенців, приміщених в виселенецьких таборах або поодиноких громадах, як приміром урядження для заспокоєня культурних і шкільних потреб, урядження для плекання хорих для виготовлення потрібної одежі і т. п. належить відповідно до потреби задержати і дальше вивінувати. Також треба мати старанє о се, щоби воєнним виселенцям дати спромогу відповідної праці за відповідною винагородою, щоби їм були видані урядові грамоти потрібні при вступленню до роботи.

§ 6.

Незасібним виселенцям належить ся, о скілько вони не дістають виживлення в натурі, від 1. липня 1917 р. почавши, а коли нове зголошенє наступить пізнійше як три місяці по оповіщенню сего закона, від дня зголошення, підмога в готівці в висоті 2 К. денно на особу. Особам, котрі з причини старечого віку або з причини уломности є неспосібні до зарібкованя і або живуть самі одні або не дізнають ніякої допомоги від членів родини жиючих з ними в спільнім домівстві, належить ся через весь час треваня неспосібности до зарібкованя двічі висша підмога.

Побічний прихід таких воєнних виселенців або членів їх родин, живучих з ними в спільнім домівстві, обмежує лишень тоді побір підмоги в готівці, коли він треває через довший час і перевисшає суму 2 К. денно на особу.

Коли він означений вимір перевисшає, то від підмоги в готівці треба відтрутити половину сеї ріжниці (надвишки), а застановляє ся зовсім підмогу, коли ріжниця (надвишка) буде двічі більша від підмоги. Крім сего має наступити застановленє підмоги і тоді, коли управненого до побираня її приймає ся на виживленє в натурі.

Додатки за зраненє, належитости за медалі хоробрости, побори військового заосмотрена гажистів без ранги і кляси і мужви, як також осіб оставших по них, можливі заосмотреня з ласки тих осіб, побори родин аспірантів на офіцерів і військових урядників, побори родин гажистів без ранги і кляси і активних підофіцерів, військові вричинки після закона з 27. липня 1917 р. В. д. з. ч. 313, як рівнож державні запомоги, уділювані на основі цісарського розпорядка з 12. червня 1915 р. В. д. з. ч. 161., не спричиняють ані обмеження підмоги в готівці, ані не бере ся їх під увагу при виживленю в натурі.

§ 7.

Увлашує ся правительство відповідно до дорожніх відносин підвисшити висоту підмоги в готівці.

Зворот пібраних підмог не має місця поминаючи виманені побори.

§ 8.

Незасібні виселенці мають право домагати ся безплатного перевозу для себе і своїх річий як рівнож до виживлення в часі дороги аж до вказаного їм місця призначеня зглядно також при перевозі їх з поворотом.

Також під час дороги мають власти старати ся о транспорт і корм евентуально везеного з ними товару.

§ 9.

Тим незасібним виселенцям, які свого часу внаслідок зарядження власти (евакуації) мусіли покинути своє місце побуту і наслідком перебування в тодішній або теперішній воєнній області не побирали жадної державної чи виселенецької підмоги, або внаслідок пізнішого виділення їх місця побуту з області призначеної на приміщенє виселенців утратили виселенецьку підмогу, має ся — о скілько протяг часу, через який они не побирали виселенецької підмоги, виносить більше як три місяці — признати додатково на відповідно умотивоване прошенє причинок на кошти виживлення в висоті

по 1 К. денно найбільше однак до загальної висоти 500 К. на особу.

Домагане сеї доплати мусить бути піднесене протягом трех місяців по оповіщенню сего закона.

§ 10.

Громади є зобов'язані співділати при виконанню сего закона.

В цілі достарчення приміщення і виживлення для воєнних виселенців можуть політичні влади в власнім крузі ділання видавати запорядження в розмірах вказаних в §§ 21. і 22. закона з 26. грудня 1912 р. В. д. з. ч. 236 про воєнні чинитьби.

Про зобов'язане і винагороду, о скільки їх не залягоджує ся добровільною дорогою і про жалоби рішають політичні влади, в послідній інстанції Міністер внутрішних справ.

Відклики не мають відволікаючого наслідку.

Винагороди обтяжують — не порушаючи остаточного управління тих рахунків — державний скарб.

§ 11.

Сей закон починає обов'язувати з хвилиною оповіщення. Рівночасно погасає обов'язуюча сила цісарського розпорядка з 14. серпня 1914 р. В. д. з. ч. 213.

До переведення в жите сего закона є покликані в першій інстанції політичні влади і уряди; рішене другої інстанції є, виявши случаї з § 10. остаточні.

§ 12.

Виконане поручаю мому Міністрови внутрішних справ.

Ляксенбург, дня 31. грудня 1917 р.

Карло вр.

Зайдлер вр.

Тоггенбург вр.

Видано і розіслано 11. січня 1918.

*

Розпорядок Міністерства внутрішніх справ з 16. січня 1918 р. В. д. з. ч. 19., котрим видано виконуючі постанови до закона з 31. грудня 1917 р. В. д. з. ч. 15. з 1918 про охорону воєнних виселенців.

I.

Означенє тимчасових місць призначеня незаможних воєнних виселенців (§ 2. уст. 1. і 2. закона) наступає після пляну розміщення уложеного кождочасно Міністерством внутрішніх справ.

II.

До порішення в першій інстанції про признає державної опіки для виселенців про вимір, застановленє а евентуально про зворот підмоги в готівці (виселенецької підмоги) про приняє в державне виживленє в натурі і про вилученє з нього є покликані:

У Відни: Центральний Уряд опіки над воєнними виселенцями в Відни; о скілько підмога для означених Міністерством внутрішніх справ заводових груп горожан, які утїкли з Галичини і Буковини, наступає через „Віденський Комітет помочи для виселенців з Галичини і Буковини“, або через „Комітет помочи для українських виселенців в Відни“ є компетентним до порішення відносний комітет;

в области дирекції Поліції в Празі: Центральний Уряд опіки над виселенцями в Празі;

в Берні: Дирекція Поліції в Берні;

в Люблянї і політичнім повіті Любляна: Староство в Люблянї відділ опіки над виселенцями;

в збірних виселенецьких таборах, яким признає окрему адміністрацію: управитель заряду відносного табору;

в усіх прочих місцевостях в Австрії: повітові політичні власти, які до тепер мали повірені дотичні агенди.

III.

До порішення про побиранє виселенецької підмоги в готівці (§ 6) в межах Австрії є місцево властивим той з названих Урядів опіки над виселенцями, в котрого окрузі просячий виселенець хоче побирати домагану ним за будучий час підмогу; на випадок домаганої доплати підмоги в готівці — в кождім разі на вспять від 21. липня 1917 почавши — є місцево властивим той уряд опіки над виселенцями, в котрого окрузі виселенець перебував підчас тревання того протягу часу, за який править додатково підмоги в готівці. Також в посліднім случаю треба внести прошенє в виселенецькім Уряді теперішного місця побуту.

До порішення про дальше побиранє домаганої державної виселенецької опіки на случай переселеня в межах Австрії є властивим той виселенецький Уряд, до котрого округа просячий виселенець переселює ся. В тім случаю треба внести прошенє до того Уряду опіки над виселенцями, в котрого окрузі є положене теперішнє місце приміщення. Відмова того дальшого побираня є допустима лише із змушуючих причин а з окрема на случай особливо важких трудностей в приміщеню і апровізації в з-міренім просячим місци побуту або з причин вдержаня публичного ладу і безпечности.

Коли прошеня з причин в горі наведених не узгляднить ся, то не єствує жадне право до підмоги в тім місци, до якого виселенець хоче переселити ся або навіть власне перед порішенням прошеня переселив ся.

IV.

До порішення домаганя о доплату причинка на кошти виживленя, піднесеного на основі § 9. закона, є властивою та політична власть, в окрузі котрої мав стараючий ся о причинок перед евакуацією своє постійне місце осідку.

Зголошенє сего домагана має наступити на формуляри в кождім случаю в протоколярній формі в уряді опіки над виселенцями теперішного місця побуту.

V.

До порішення про побиранє австрійськими виселенцями підмог в готівці в краях угорської корони і в Боснії та Герцеговині, які на основі порозуміння між відносними правительствами зістали приміщені в тих краях або при добровільнім осідку там зістали прийняті в опіку є, о скілько тамошні місцеві власти без сего не полагождать корисно піднесеного домагання, покликаний зорганізований при „Центральнім Уряді опіки над воєнними виселенцями в Відні“ Уряд опіки для австрійських виселенців в Угорщині і Боснії.

VI.

Відклики від рішень означених під I. (Урядів опіки в Відні як рівнож Уряду опіки згаданого під V.), рішає аж до відкликання Міністерство внутрішніх справ, про відклики від рішень, прочих Урядів опіки краєві політичні власти.

В поступованю над відкликами обовязують постанови закона з 12. мая 1896 р. В. д. з. ч. 101. Уряди означені під II. і під V. сего розпорядка, є держані на рівні з політичними повітовими властями.

VII.

Домаганє о прийнятє в виселенецьку опіку, як рівнож домаганє предвиджене в § 9. закона може бути піднесене не лише окремою кожною управненою особою або її законним заступником але також головою господарства в імени всіх членів виселенецької родини, дальше комітетами опіки над виселенцями. В посліднім случаю має бути повідомлена о рішеню також управнена сторона.

VIII.

Уряди опіки над виселенцями мають відповідно до § V. закона старати ся о се, щоби воєнним висе-

ленням була дана можливість відповідної праці і видані потрібні при вступленню до праці грамоти. Коли виготовлення робітничих і службових книжок не може зробити покликана до сего власть, мають бути, коли тожність відносного виселенця є в достаточний спосіб стверджена, уряди опіки нтд виселенцями виставити в власнім крузі ділання відповідні викази, які уможливають вступленє до праці чи служби. Ті викази належить виставляти після виданих власттю формулярів.

Тоггебург вр.

Видано і розіслано 22. січня 1918 р.

З М І С Т.

	сторона
Вступ	III
I.	
Про виселенецькі табори	5
II.	
Права виселенців позістаючих поза виселенецькими таборами	
1. Право до виселенецької підмоги	5
2. Одіж і обува і біле для виселенців	12
3. Право виселенців до безплатного лічення і до похоро- ну на кошт держави	13
4. Право до безплатної їзди залізницями	14
5. Надзвичайна де жавна підмога для виселенців, які по повороті домів перестали побирати виселенець- ку підмогу	14
6. Додаткова виплата причинка на кошти виживлення за час перед побиранем виселенецької підмоги	17
7. Пинява полагода виселенецьких справ	18
Взір ч. 1. Прошене о признане державної підмоги з фондів воєнної помочи	20
Взір ч. 2. Зажалене на пиняву полагоду виселенецьких справ	21
Закон про охорону воєнних виселенців з 31. грудня 1917 В. д. з. ч. 15. з 1918	23
Розпорядок Міністерства внутрішніх справ з 16. січня 1918 р. В. д. з. ч. 19., котрим видано виконуючі поста- нови до закона з 31. грудня 1917 р. В. д. з. ч. 15. з 1918 р. про охорону воєнних виселенців	28

85 II
891.360

БІБЛІОТЕКА „СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРЯ“ ч. 38.

- ЧОГО МАЮТЬ ПРАВО -
ВИСЕЛЕНЦІ ДОМАГАТИ
-- СЯ ВІД ДЕРЖАВИ. --

∴ ПРАКТИЧНИЙ ПОРАДНИК ДЛЯ ВИСЕЛЕНЦІВ. ∴

НАПИСАВ
ВОЛОДИМИР ЦЕЛЕВИЧ.

ЛЬВІВ 1918.

- - - Накладом Краєвого Товариства господарського - - -
„Сільський Господар“ у Львові.

З друкарні „Діла“ Львів Ринок ч. 10.